

предсказуемые последствия от использования тех или иных средств для достижения соответствующей цели. Подчеркнуто, что на это положение следует ориентироваться как в процессе выбора, так и при оценке результатов этого выбора. Разница заключается лишь в том, что в первом случае все вероятные последствия являются возможными, а во втором – действительными.

Ключевые слова: *правоприменительная деятельность, концепция макиавеллизма, концепция абстрактного гуманизма.*

THE CORRELATIVE OF THE AIMS AND MEANS IN THE LAW ACTIVITY: THE SOCIOLOGY AND JURISPRUDENCE ANALYSIS

Pogribna V. L.

The article supports the analysis the problem of the aim's and mean's appropriation in the law activity. The author stresses the conclusion: when you want to estimate the correlative of the aims and means in the law activity, you must to orient to the its social sequels.

Keywords: *law activity, conception of Maciavelly, conception of the abstract humanism.*

УДК 316: 351.764 (477)

В. Д. Воднік, кандидат філософських наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ ПРОСТИТУЦІЇ В УМОВАХ ПОБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Висвітлено основні причини, негативні наслідки проституції. Проаналізовано проблеми її профілактики в умовах побудови громадянського суспільства в Україні.

Ключові слова: *проституція, профілактика проституції, сім'я, жінка, громадянське суспільство.*

Актуальність проблеми та стан її наукового розроблення. Побудова громадянського суспільства в Україні, перетворення, які відбуваються в державі, охопили всі сторони життя суспільства – політичну, моральну, економічну, духовну, увесь комплекс правовідносин. В умовах соціально-економічної кризи, що супроводжується безробіттям, деформацією значущих ціннісних орієнтацій, відсутністю належних перспектив особистісної самореалізації, останнім часом спостерігається істотне збільшення соціальних відхилень у суспільстві і, що примітно, у молодіжному середовищі.

Вивчення їх природи, видів, причин, тенденцій має як наукове, так і практичне значення. Воно повинно бути основою для вдосконалення соціальних відносин і інститутів громадянського суспільства, соціальних норм і практики їхнього застосування, зміцнення системи соціального контролю, послідовної реалізації заходів морального і правового виховання, соціальної профілактики і відповідальності. Усі ці заходи спрямовано на те, аби забезпечити максимальний захист особистості, задоволення інтересів громадян, демократизацію та гуманізацію нашого суспільства.

Однією з найгостріших проблем сьогодення є проституція. Викликають занепокоєння негативні наслідки, масштаби та темпи її поширення.

Питання про даний вид соціального відхилення безперечно становить практичний та науковий інтерес. В Україні вже давно існує нагальна потреба в розробленні дієвої стратегії у галузі її профілактики з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду. Праці Ю. Антоняна, А. Габіані, С. Мінченка, М. Мінца, Я. Гілинського, Л. Васильченко, В. Вариводи, С. Константінова, С. Голода [1–7] та ін. спрямовано на висвітлення проблем проституції, її зв'язку з іншими девіантними виявами з метою її поступового подолання.

Розв'язання масштабних соціально-економічних, культурних, медичних, правових та інших проблем, які зумовлюють існування проституції в нашому суспільстві, залежить від ефективності профілактики даного соціального явища. Соціальна профілактика проституції належить до найбільш пріоритетних соціальних проблем і на її розв'язання мають бути спрямовані скоординовані зусилля державних органів, медичних закладів, силових структур, громадських організацій тощо.

Метою статті є аналіз деяких актуальних питань соціальної профілактики проституції в Україні на основі світового досвіду.

Виклад основного матеріалу. Зміцнення демократичних інститутів, побудова громадянського суспільства неможливі без зменшення негативних впливів проституції, яка являє собою складний та багатоаспектний об'єкт профілактичного впливу.

Стрімке поширення даного негативного суспільного явища в нашій країні зумовлює необхідність розроблення та запровадження ефективних програм її профілактики та подолання. Однією з важливих передумов при розробленні таких програм є вивчення і врахування різноманітних причин та негативних суспільних наслідків, до яких призводить цей вид девіації.

Поширенню цього явища, на думку науковців, зокрема Л. Васильченко [6, с. 31], О. Надьона [9, с. 94], сприяють як соціально-політичні (корупція, відсутність законодавчого регулювання сексуального бізнесу), так і духовні чинники (криза соціальної культури в цілому та духовних цінностей, невідповідність позитивних світоглядних орієнтирів суспільства перехідного періоду, амбівалентність сексуальної орієнтації суспільства, гіперзахоплення сексу-

альною рекламою та сексуальною пропагандою в засобах масової інформації). Серед економічних чинників виділяють: 1) зубожіння населення; 2) фемінізацію безробіття; 3) криміналізацію економіки.

Кризовий стан суспільства ускладнює процес формування офіційних каналів вертикальної висхідної мобільності, вища освіта (навіть престижна) не є гарантом соціальної кар'єри і матеріального благополуччя випускників навчальних закладів. Можна сказати, що «хворе» суспільство «програмує» патологію й на рівні індивідуальної поведінки. Макросередовище виступає своєрідним тлом для впливу чинників мікросоціального середовища, що безпосередньо впливає на соціальну поведінку.

Дослідники фіксують сьогодні кризу соціальної сфери через суперечливий вплив основних суб'єктів соціуму (сім'ї, навчального закладу, групи однолітків, засобів масової інформації) насамперед на молодь.

Проституція належить до явищ соціальної патології, наслідки якої є дисфункціональними, завдають шкоди суспільству та особистості. Комплекс суспільно небезпечних моментів проституції полягає в:

а) соціальному аспекті: проституція є паразитичною формою, яка виражається передусім в ухиленні від праці, тобто формою, що створює своєрідний альтернативний спосіб життя, який не передбачає як основну норму трудовий процес (пов'язана з алкоголізмом, наркоманією);

б) медичному аспекті: поширення венеричних захворювань і СНІДу; жінки, які займаються проституцією, зрештою втрачають своє здоров'я, не можуть бути повноцінними матерями і відповідно не можуть народжувати в остаточному підсумку повноцінних, здорових дітей;

в) морально-психологічному аспекті: проституція неминуче призводить до втрати справжніх природних, біологічних та психологічних людських якостей, деградації особистості і моральної патології;

г) правовому аспекті: проституція тісно пов'язана з такими злочинними діями, як крадіжки, розповсюдження порнографії і наркотиків, утримання будинків розпусти, звідництво, залучення до проституції неповнолітніх, хуліганство, зараження венеричними захворюваннями і СНІДом [3, с. 117, 118, 121].

Соціально-профілактична діяльність у широкому розумінні має на меті виявлення, усунення і нейтралізацію причин та умов, що викликають різного роду негативні явища, у тому числі проституцію. Вона являє собою систему соціально-економічних, суспільно-політичних, організаційних, правових і виховних заходів, що проводяться державою і суспільством для того, аби усунути зазначені причини, сприяти формуванню правомірної, високоморальної поведінки громадян. Заходи профілактики соціальних відхилень повинні охоплювати життєдіяльність особи у всіх основних сферах суспільства: економічній, політичній, духовній.

Ефективність попередження проституції залежить від розв'язання масштабних соціальних, економічних, культурних, медичних, правових та інших проблем, які зумовлюють існування даного явища в нашому суспільстві. Необхідний комплексний підхід до її профілактики.

Зрозуміло, що ця діяльність може бути розвита, перетворена на постійну функцію певних державних органів і громадських організацій лише тоді, коли для цього є необхідні умови. По-перше, повинні сформуватися досить виразні уявлення про природу проституції, її причини та наслідки. По-друге, для розвитку соціально-профілактичної діяльності необхідні відповідні матеріально-технічна і організаційна бази. Слід звернути увагу і на законотворчий процес, необхідність прийняття законів, спрямованих на захист прав і основоположних свобод людини і громадянина.

Як і будь-яка діяльність, соціальна профілактика розвивається в сукупності суперечливих вимог і обмежених можливостей. З одного боку, бажано, аби соціальне запобігання було найбільш раннім, коли ще не цілком сформувалися передумови порушення соціальної норми; з другого ж боку, на ранніх стадіях формування антисуспільного вчинку (перекручування потреб, дефекти мотивації) далеко не завжди складаються підстави для профілактичного втручання і впливу. Конституційне право недоторканності особи покликано гарантувати від незаконного втручання в життя кожної людини, яка не вчинила жодних дій, шкідливих для суспільства.

Звідси випливає, що реальне здійснення соціально-профілактичних заходів обмежено щонайменше в трьох аспектах. По-перше, воно обмежено часом одержання і змістом інформації про об'єкт профілактики: якщо людина ще не вчинила аморального або іншого антигромадського вчинку, то не можна судити про її зіпсованість і вживати профілактичних заходів. По-друге, воно обмежено фізичними (технічними), соціальними і психологічними можливостями стосовно щодо усунення причин і умов, що сприяють відхиленням від соціальних норм; наприклад, якщо підліток росте в неблагополучній сім'ї, то змінити поведінку всієї цієї сім'ї у більшості випадків досить важко або навіть практично неможливо. По-третє, воно обмежено правовими і моральними межами припустимого втручання в особисте життя; усі заходи впливу регламентовано законом.

Додержання прав і законних інтересів громадянина – необхідна вимога законності; порушення цих прав і законних інтересів шкідливо і з профілактичної точки зору, оскільки здатне привести лише до зниження престижу соціальної норми і засобів соціального контролю, збільшення соціальних відхилень.

Загальними вимогами при плануванні профілактичних заходів є такі:

– обґрунтованість – включення заходів, що базуються на об'єктивно оціненій інформації;

- повнота – охоплення профілактичними заходами всіх сфер життєдіяльності громадян з урахуванням їх особистості;
- конкретність – формулювання заходів на підставі характеристики громадянина, застосування індивідуальних форм і методів профілактичної і виховної роботи з точним зазначенням строків виконання певних дій та їх виконавців;
- своєчасність – визначення і застосування саме тих профілактичних заходів впливу (у взаємодії з іншими суб'єктами, які проводять профілактичну і виховну роботу), що є ефективними в конкретний період;
- реальність – включення до плану заходів, що мають бути обов'язково виконані. Це означає, що профілактичні заходи повинні плануватися з урахуванням наявних можливостей їх подолання з боку соціальних суб'єктів, залучених до цієї роботи.

При плануванні застосування будь-якого профілактичного заходу, на думку С. Максименко, слід ураховувати такі моменти: 1) на який цільовий контингент цей захід спрямовано; 2) вікові, статеві та соціально-психологічні особливості його застосування; 3) дані про ефективність заходу; 4) наявність докладних психологічно обґрунтованих рекомендацій щодо застосування; 5) можливість модифікації заходу залежно від особливостей певного цільового контингенту [10, с. 3].

Заходи профілактики проституції, які проводить суспільство, мають бути диференційовані за місцем і часом. Практично важливо знати, коли, на що, яким чином слід впливати і чи впливати взагалі.

Є такі відносини, стереотипи і зразки поведінки, які неможливо «підштовхнути» або змінити їх примусово, – вони не зникнуть до тих пір, доки не зміниться та чи інша частина соціального організму. Є і відносини, на які можна і потрібно впливати вже зараз і найбільш рішучим чином, оскільки для цього є всі умови.

Рівень проституції, яка поряд зі злочинністю є постійним супутником суспільства, залежить від його морального стану, що зараз навряд чи можна назвати задовільним. Змістом державної політики у сфері захисту суспільної моралі є створення необхідних правових, економічних та організаційних умов, які сприяють реалізації права на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному, інтелектуальному, морально-психологічному стану населення.

Основними напрямками державного регулювання обігу інформаційної продукції, що впливає на суспільну мораль, є: формування єдиної комплексної системи забезпечення захисту моральних засад і утвердження здорового способу життя у сферах інформаційної діяльності, освіти та культури; недопущення пропаганди в електронних та інших засобах масової інформації культури насильства, жорстокості, поширення порнографії; впровадження експертного оцінювання відео-, аудіо-, друкованої інформації та інформації на електронних

носіях, розроблення механізмів і методик віднесення її до такої, що завдає шкоди суспільній моралі; підтримка національної культури, мистецтва, кінематографії, книговидання, поліпшення системи пропаганди кращих зразків світової літератури, культури та мистецтва; заборона демонстрації неліцензійної аудіо-, відеопродукції у всіх національних телерадіокомпаніях; установа контролю за обігом продукції, що становить загрозу суспільній моралі; приєднання до міжнародних договорів з питання захисту суспільної моралі [11].

Велику роль у профілактиці соціальних відхилень відіграють ЗМІ, які стали невід'ємною частиною культури сучасного суспільства. Однак, ставши основним джерелом інформації для значної частини суспільства, ЗМІ в сучасних умовах справляють подвійний вплив на спосіб життя людини, особливо молоді. З одного боку, вони є чинником, що стимулює формування здорового способу життя, а з другого – провокують розвиток шкідливих звичок, сприяють виникненню психологічного дискомфорту тощо. У сучасних умовах на формування мотивації девіантної поведінки, особливо неповнолітніх, значний вплив можуть справляти ЗМІ, в яких нерідко пропагуються стандарти поведінки, що несумісні з ціннісними орієнтаціями нашого суспільства, зокрема культ сили та жорстокості. Свою лепту у спотворення уявлень про місце жінки у суспільстві таких понять, як дошлюбна чистота, честь і гідність, вносять деякі ЗМІ, які «ненав'язливо» роз'яснюють, що проституція в усіх її виявах є одним із видів соціально припустимої поведінки [6, с. 31].

З огляду на масштаби впливу ЗМІ на аудиторію існує можливість проведення за їх участю низки заходів профілактичного характеру, а саме: 1) розкривати найширшим верствам населення причини і умови, що сприяють здійсненню соціальних відхилень; 2) формувати у читачів, радіослухачів, теле- і кіноглядачів необхідні позитивні настанови і так звані стереотипи поведінки в різноманітних ситуаціях; 3) роз'яснювати населенню чинне законодавство і аналізувати практику його застосування; 4) поширювати досвід взаємодії правоохоронних органів і громадськості при здійсненні профілактичної роботи.

Залучення ЗМІ до запобігання соціальним відхиленням, у тому числі проституції, є одним з найбільш перспективних напрямів, ураховуючи специфічність та масштаби їх впливу на громадян. Профілактичні дії мають охоплювати всі аспекти проблеми, а саме: залучення ЗМІ до пропаганди здорового способу життя, повагу загальнолюдських цінностей, а також підвищення рівня культури, насамперед правової (започаткування циклу теле- та радіопередач з цієї проблеми, розширення інформаційного висвітлення її у пресі, розроблення відповідних методичних рекомендацій); переорієнтацію ЗМІ, насамперед телебачення, із акцентування на продукцію, що містить елементи агресії та насильства, на пропаганду кращих зразків національно-культурного і мистецького здобутку [12, с. 94–95].

Інформаційний напрям профілактики проституції уявляється необхідним і плідним, хоча і має обмежений характер соціального впливу. Головне залежить від ставлення особи до цінностей суспільства, які лежать поза нормативної (правової) сфери, хоча нею й охороняються. Нормативна свідомість, цінності, інтереси і потреби формуються обставинами реального життя. На вдосконалення об'єктивних умов життя в першу чергу і повинні бути спрямовані відповідні зусилля, що вже виходять за рамки інформаційного напрямку.

Профілактика буде ефективною лише тоді, коли проблеми сім'ї, жінки, дитини стануть головними у державі та суспільстві. Потрібні сучасні програми допомоги сім'ї, материнству, дитинству, відповідна законодавча база. Основними напрямками державної політики у даній сфері є: визначення правових засад соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю; розроблення та реалізація загальнодержавних, регіональних програм соціальної підтримки сімей, дітей та молоді, соціального становлення молоді та інших програм стосовно сімей, дітей та молоді; організація та здійснення соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю, надання їм соціальних послуг; здійснення менеджменту в соціальній роботі з сім'ями, дітьми та молоддю; забезпечення дотримання мінімальних соціальних стандартів здійснення соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю; створення сприятливих умов для функціонування і зміцнення сім'ї; сприяння відповідальному ставленню батьків до створення умов, необхідних для всебічного розвитку та виховання дітей; розвиток різних форм сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; утвердження здорового способу життя в сімейному, дитячому та молодіжному середовищі; здійснення соціально-профілактичної роботи, реабілітаційних заходів щодо відновлення соціальних функцій, психологічного і фізичного стану дітей та молоді, які зазнали жорстокості та насильства, залучалися до найгірших форм дитячої праці, соціальна підтримка ВІЛ-інфікованих дітей, молоді та членів їхніх сімей; інтеграція в суспільство дітей та молоді з функціональними обмеженнями; сприяння громадським організаціям, іншим об'єднанням громадян, фізичним особам у реалізації ними власних соціально значущих ініціатив і проектів у сфері соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю в порядку, визначеному законодавством; розвиток та підтримка волонтерського руху у сфері соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю; здійснення кадрового, науково-методичного, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного забезпечення соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю; встановлення та зміцнення зв'язків з соціальними службами за кордоном, інтеграція в міжнародну систему соціальної роботи [13, с. 6].

Соціальний розвиток в Україні дав поштовх для розгляду проблеми легалізації проституції як актуального явища, котре, врешті-решт, повинно бути розв'язане відповідно до європейських поглядів та підходів. Існують декілька варіантів регулювання проституції. Порівнюючи національне законодавство

держав світу щодо секс-індустрії, фахівці вирізняють три основні моделі або категорії підходів до розв'язання цих проблем, розуміючи при цьому умовність такого їх розмежування.

1. Декримінаційна модель. У цьому разі секс-індустрія набуває легального характеру. До цієї групи держав належать Нідерланди, Німеччина, Австралія, Греція, Швейцарія, Ізраїль, Туреччина, Перу, Еквадор. Запровадивши цю систему, держава намагається реєструвати секс-робітниць, зобов'язуючи їх постійно мати відповідні медичні довідки про стан здоров'я. Зауважимо, що від клієнтів такі довідки не вимагаються.

Широкий спектр секс-пропозицій розміщується на веб-сторінках, відповідних телеканалах, рекламних сторінках ЗМІ, в туристичних довідниках, що не вважається порушенням вимог даної законодавчої моделі.

2. Модель обмеженої легалізації. Відповідно до цієї системи проституція не вважається злочином, але за законом караються дії, спрямовані на втягування жінок до проституції; а також власники будинків розпусти, звідництво, оренда приміщень з метою організації секс-бізнесу. Таке законодавство запроваджене у Великій Британії, Бельгії, Канаді, Індії, Угорщині (у звіті Угорщини Раді Європи 1994 р., зокрема, зазначається:

«... проституція не є злочином, але забороняється орендувати приміщення чи інші місця з метою організації секс-бізнесу. Покарання-позбавлення волі строком до трьох років») [14, с. 35].

Отримання прибутку від проституції інших, звідництво, експлуатація проституції, утримання місць розпусти або надання приміщень для проституції та втягнення у проституцію розглядаються як кримінальні злочини. Муніципальні ради можуть регулювати проституцію, виходячи з інтересів безпеки, громадської моралі та громадського порядку, а також стягувати податки.

3. Аболіціоністська модель. Головною особливістю цієї моделі є положення, за яким власне проституція злочином не вважається, але передбачається кримінальна відповідальність за будь-яку «експлуатацію проституції іншої особи», що означає будь-яке залучення третіх сторін. Забороняються вербування для втягування в проституцію, пособництво, утримання місць розпусти, надання приміщень для проституції, звідництво, сутенерство та отримання прибутку від проституції інших. Оскільки проститутки розглядаються як жертви, для них кримінального покарання не передбачається.

Хоча формально більшість країн – членів ЄС забороняють будь-яку «експлуатацію проституції», на практиці у більшості країн проституція регулюється, виходячи, зокрема, з інтересів забезпечення громадського порядку та охорони здоров'я (отже, аболіціоністичне законодавство поєднується з практикою регулювання).

Ця законодавча система спрямована на заборону секс-індустрії і розглядає проституцію як аморальну діяльність, яка повинна бути повністю знищена.

Кримінальними вважаються всі дії, пов'язані з нею, і особи, втягнуті у цю діяльність: власники будинків розпусти, звідники, клієнти і самі проститутки. Таку систему запроваджено в Болгарії, Бірмі, В'єтнамі, Об'єднаних Арабських Еміратах, Шрі-Ланці, Непалі, Таїланді, Уганді, Намібії, Танзанії, Малі, Ісландії, Іспанії, Мальті, Польщі, Словенії, Китаї, Румунії, США (крім штату Невада), Чехії, Україні, Фінляндії, Франції, на Філіппінах, в Японії.

Перелічені країни не практикують однакових форм покарання, але вони віднесені до однієї категорії, бо секс-індустрія на їх території контролюється або регулюється за допомогою заборон та обмежень, спрямованих частково проти самих проститутток, а частково на третіх осіб (звідників).

У переважній більшості законодавчі заборони чи вимоги спрямовано на жінок секс-бізнесу. Порушуючи їх чи відмовляючись їх виконувати, жінка може бути засуджена до позбавлення волі, направлена на виправні роботи або на неї можуть накласти штрафи. Незважаючи на умовність цієї класифікації, можна з певністю зробити висновок про те, що світове співтовариство залишається полярно розмежованим у законодавчих механізмах щодо секс-індустрії [9, с. 93–94].

Українське суспільство, на думку дослідників, зокрема В. Вариводи та С. Константінова [7], поділилося на прихильників легалізації проституції, які аргументують свою позицію тим, що дотепер не вдалося знайти дійових способів її знищення, і на противників цього «зла», які вимагають заборонити будь-яку форму продажу жіночого тіла, прийняти суворі закони проти сутенерів і торговців «живим товаром».

Противники легалізації проституції відкидають саму ідею її втілення з декількох причин. Радикально налаштовані феміністки і прихильники прав людини стверджують, що обов'язкова реєстрація та перевірка здоров'я є формою дискримінації як повій, так і їх клієнтів. Крім того, не кожен повія і клієнт пройдуть систему реєстрації, і велика частина працюючих у секс-індустрії однаково залишиться за межами правового контролю. Оскільки одна з цілей правового регулювання секс-сектору полягає у запобіганні поширенню захворювань, тому ця мета не буде досягнута. Саме тому легалізація проституції не є ефективним способом для регулювання стану здоров'я і захисту незареєстрованих повій, які найчастіше піддаються сексуальній експлуатації. Переконавання, що примусовий медичний огляд буде запобігати і контролювати поширення СНІДу чи інших захворювань, не має сенсу: в суспільстві існує багато інших груп ризику, які є переносниками хвороб.

Противники легалізації також вважають, що ця процедура не знизить зростання проституції, а навпаки, призведе до її значного поширення і криміналізації. Один з аргументів полягає у тому, що легалізація секс-індустрії призводить до обмеження можливостей у визначенні складу злочину, викритті і покаранні торговців «живим товаром», тому що значно ускладнює процес

доведення (наприклад, примус або насильство у справах, які мають найчастіше латентний характер), що сприятиме лише діяльності транснаціональних злочинних організацій.

Нарешті, аргумент, на якому наполягають багато жіночих і правозахисних організацій, полягає у тому, що легальне визнання проституції, яке порушує права людини, перетворює жіноче тіло і жіночу сексуальність на офіційно узаконений товар для продажу і отримання прибутку для секс-індустрії. Тому, як не розмежовувати різні способи втягнення у проституцію: добровільні чи примусові, вільні або насильницькі, вона однаково залишається формою дискримінації, а легалізація проституції немов узаконює дискримінацію.

Автори протилежної точки зору [15] вважають, що легалізація проституції, яка в Україні і без того практично легалізована, поставить її під контроль держави. Система правового регулювання толерантна до існування проституції. У той же час ця система, по-перше, запобігає криміналізації даного явища: експлуатація, насильство, втягнення дітей у проституцію, незаконне переміщення людей і наслідки, що випливають з цього, та інші злочини; по-друге, легалізація поставить під контроль організовану злочинність та її тіньові доходи.

Наступним є те, що повії набувають правового статусу і зможуть звертатися до судів у випадках шантажу, насильства чи зґвалтування. Не є таємницею, що багато жінок, які працюють у секс-секторі, не можуть звернутися до органів міліції чи до суду зі скаргами на жорстоке знущання з боку клієнтів, оскільки вони відразу ж будуть обвинувачені у проституції. А насильство стосовно них розглядатиметься як засіб, що примушує виконати роботу.

Легалізація чи правове регулювання проституції забезпечує реєстрацію і ліцензування секс-сектору, контроль над діяльністю власників закладів з надання сексуальних послуг, офіційний контроль над громадським порядком і громадським здоров'ям. Недарма ідею легалізації проституції підтримують багато працівників медицини і судмедексперти. Вони вважають, що легалізація проституції дозволить знизити ризик захворюваності як самих повій, так і їх клієнтів. Якщо клієнти також офіційно реєструватимуться, то можна буде відстежувати джерела розповсюдження венеричних захворювань (у зв'язку з епідемією сифілісу і СНІДу, яка охопила Україну).

Питання про легалізацію проституції є дуже важливим, оскільки проблемі прав людини важко відокремити від питань моральності, кримінальності та загрози громадському здоров'ю.

Сутність проблеми легалізації проституції полягає в обранні підходів до визначення проституції. Якщо наполягатимемо тільки на існуючому підході в українській юриспруденції, то вся відповідальність за існування проституції та її наслідки і далі покладатиметься лише на самих повій. Численні прихильники проституції і ті, хто отримує від неї прибутки, виявляються поза юридичною відповідальністю.

Тому спори навколо «за» і «проти» легалізації проституції були б більш зваженими, якби у законах, спрямованих проти неї, враховувався дискримінаційний підхід. У цьому разі до сфери законів потрапили б особи, що експлуатують проституцію з метою отримання прибутків чи іншої матеріальної вигоди. Як свідчить українська і міжнародна практика правоохоронних структур, багато жінок-повій заарештовуються і піддаються покаранню у виді штрафів, депортації, тюремного ув'язнення, судового переслідування тощо.

У випадку дитячої проституції та її комерційної експлуатації питання є більш зрозумілим: продаж і вивезення дітей, дитяча проституція, сексуальна експлуатація дітей і дитяча порнографія є обмеженням прав людини і безумовною формою рабства. Відповідно до класифікації Міжнародного департаменту праці дитяча проституція класифікується як «невідповідна форма праці». Будь-яка її форма має бути визначена як примусова. Тому ця проблема повинна бути чітко зрозуміла як суспільством, так і владними структурами, покликаними запобігати проституції і боротися з нею.

Уряди, котрі легалізують проституцію як «секс-зайнятість», матимуть величезну економічну частку в секс-індустрії. Поступово це призведе до збільшення їх залежності від секс-сектору. Якщо повії вважатимуться працівниками, сутенери – бізнесменами, а клієнти – споживачами секс-послуг, відповідно легалізуючи проституцію як економічний сектор, тоді уряди можуть зняти із себе відповідальність за надання жінкам пристойної і придатної роботи, а також за торгівлю ними.

Замість легалізації проституції, на думку деяких дослідників, зокрема В. Вариводи та С. Константінова [7], держава могла б скоротити попит шляхом покарання чоловіків, що купують жінок як повій, і підтримати розвиток альтернатив для жінок, зайнятих у проституції. Замість одержання доходу в економіку через оподаткування секс-індустрії уряди могли б вкладати кошти у майбутнє жінок, експлуатованих у проституції, шляхом надання економічних ресурсів з конфіскованого майна секс-індустрії, аби виробити реальні альтернативи для жінок, зайнятих у проституції.

Проте проституція – складна проблема, розв'язувати яку виключно кримінально-правовими засобами неможливо.

Як **висновок** зазначимо, що очевидність соціальної небезпеки проституції викликає нагальну потребу розроблення і реалізації загальнодержавної комплексної програми морального відродження і відновлення суспільства, підкріпленої економічними, соціальними та правовими гарантіями незалежності і захищеності жінок, а також захисту дітей і сім'ї. Комплексні дослідження соціологів, психологів, медичних працівників, представників органів внутрішніх справ дозволять знайти більш ефективні методи впливу на неї в нашій країні. Профілактика проституції є обов'язковою умовою формування громадянського суспільства в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонян Ю. Проститутка глазами психолога / Ю. Антонян // *Общ. науки и современность*. – 1993. – № 2. – С. 127–134.
2. Габиани А. А. О правовых мерах по ограничению проституции и ее социально опасных последствий / А. А. Габиани // *Сов. государство и право*. – 1991. – № 2. – С. 70–73.
3. Мінченко С. Кримінологічна характеристика наркоманії та проституції: сучасний стан і тенденції / С. Мінченко // *Право України*. – 2009. – № 9. – С. 116–122.
4. Мінц М. О. Соціологія девіантної поведінки: проституція / М. О. Мінц // *Наук. праці*. – Т. 103, вип. 90. – С. 61–65.
5. Гишинский Я. Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийства и других «отклонений» / Я. Гишинский. – СПб. : Юрид. центр Пресс, – 324 с.
6. Васильченко Л. В. Кримінологічна характеристика проституції та її профілактика / Л. В. Васильченко // *Безпека життєдіяльності*. – 2006. – № 6. – С. 30–32.
7. Варивода В. Адміністративно-правова протидія проституції: вирішення проблеми / В. Варивода, С. Константинов // *Право України*. – 2005. – № 7. – С. 61–64.
8. Голод С. И. Проституция в контексте изменения половой морали / С. И. Голод // *Соц. исслед.* – 1988. – № 2. – С. 65–70.
9. Надьон О. В. Проституція: соціальний аспект та кримінальний аналіз / О. В. Надьон // *Право і безпека*. – 2005. – № 4. – С. 92–98.
10. Максименко С. Д. Наркоманія: підходи до профілактики та подолання / С. Д. Максименко // *Практ. психологія та соц. робота*. – 2005. – № 10. – С. 1–3.
11. Надьон О. В. Проституція: соціальний аспект та кримінальний аналіз / О. В. Надьон // *Право і безпека*. – 2005. – № 4. – С. 92–98.
12. Закон України «Про захист суспільної моралі» // *Відом. Верхов. Ради України*. – 2010. – № 10. – Ст. 105.
13. Бугера О. Роль засобів масової інформації як одного з чинників профілактики протиправної поведінки неповнолітніх / О. Бугера // *Право України*. – 2005. – № 4. – С. 94–95.
14. Закони України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». За станом на 25 лютого 2009 р. // *Верхов. Рада України : офіц. вид.* – К. : Парламент. вид-во, 2009. – 24 с.
15. Секс-бізнес в Україні: спроба соціального аналізу / авт. кол.: О. М. Балакірева, Т. В. Бондар, Ю. М. Галустян та ін. – К. : Укр. ін-т соц. дослід., 2001. – 159 с.
16. Легалізація проституції: хто «за»? Електронний ресурс. – Режим доступу // <http://volginfo.ru/vmk/2002/55/2>.

ПРОБЛЕМЫ ПРОФИЛАКТИКИ ПРОСТИТУЦИИ В УСЛОВИЯХ СТРОИТЕЛЬСТВА ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В УКРАИНЕ

Водник В. Д.

Освещены основные причины, негативные последствия проституции. Проанализированы проблемы ее профилактики в условиях построения гражданского общества в Украине.

Ключевые слова: проституция, профилактика проституции, семья, женщина, гражданское общество.

PROBLEMS PRECAUTIONS AGAINST PROSTITUTION IN THE CONDITIONS OF BUILDING OF CIVIL SOCIETY IN UKRAINE

Vodnik V. D.

Principal reasons, negative consequences of prostitution are dealt with in the article, the problems of its precautions are analysed in the conditions of construction of civil society in Ukraine.

Keywords: *prostitution, precautions against prostitution, family, woman, civil society.*

УДК 304.4

О. В. Волянська, кандидат соціологічних наук, доцент

ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДОВІРИ ДО СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ

Історичні події останніх двадцяти років, що мали у своїй основі часто інституційну і суспільну нестабільність, зумовлену економічними, політичними та соціальними трансформаціями, справили відчутний вплив на рівень довіри в українському суспільстві. Мета статті – аналіз основних тенденцій довіри до соціальних інститутів в Україні, починаючи з періоду пострадянських трансформацій і до 2011 р.

Ключові слова: *довіра, соціальний капітал, соціальний інститут.*

Актуальність проблеми. Сучасні дослідження проблем довіри, що за тлумаченням Ф. Фукуями, є найважливішою складовою соціального капіталу, зосереджені на вивченні соціоекономічних феноменів, які виникають у результаті рівня довіри, що склався в суспільстві (яку називають міжособистісною довірою), а також інституційних складових довіри, формально близьких одна одній, але вельми відмінних за змістом і роллю в суспільстві [1].

Соціальний капітал як категорія економічної науки виник унаслідок розширеного тлумачення рушійних сил економічного розвитку, до складу яких, крім традиційних, входять ресурси, пов'язані з мотивами і умовами, що впливають на поведінку людини не тільки як на учасника господарського життя, а й як на суб'єкта життя суспільного.

Загалом проблема довіри, як свідчать дослідження, набуває глобального характеру та охоплює найбільш розвинені країни світу [5]. Сплески потужних виступів населення США, Греції, Італії, Великої Британії в жовтні 2011 р.